रजिस्ट्री सं. डी.एल.-३३००४/९९ REGD. No. D.L. -33004/99

भारत का राजपत्र
The Gazette of India

असाधारण
EXTRAORDINARY
भाग II - खण्ड 3 - उपखण्ड (ii)
PART II - Section 3 - Sub-section (ii)
प्राधिकारद्वारा प्रकाशित
PUBLISHED BY AUTHORITY

सं. ५०३ नयाँ दिल्ली, शुक्रवार, मार्च २६, २०१२/चैत्र ६, १९३४
No. 503 NEW DELHI, FRIDAY, MARCH 26, 2020/CHAITRA 6, 1934

सूक्ष्म, लघु तथा मध्यम उद्यम मन्त्रालय
अधिसूचना
नयाँ दिल्ली, २३ मार्च, २०१२

का.आ. ५८१ (अ). – जहाँसम्म, केन्द्रीय सरकारका मन्त्रालय, विभाग र सार्वजनिक क्षेत्रका उपक्रमहरूले आफ्ना उत्पाद वा सेवाहरूको वार्षिक मूल्यको कमसे कम (न्यूनतम) २० प्रतिशत सूक्ष्म तथा लघु उद्यमहरूबाट खरिद गर्नेछन्।

अनि जहाँसम्म, सार्वजनिक खरिद नीति जिल्ला उद्योग केन्द्र वा खादी र ग्रामोद्योग आयोग वा खादी र ग्रामोद्योग बोर्ड वा कोयर बोर्ड वा राष्ट्रिय लघु उद्योग निगम वा हस्तशिल्प तथा हतकर्घा निदेशालय वा सूक्ष्म, लघु तथा मध्यम उद्योग मन्त्रालयद्वारा निर्दिष्ट अन्य कुनै निकायमा दर्ता गरिएको सूक्ष्म तथा लघु उद्यमहरूमा सार्वजनिक खरिद नीति लागू हुनेछ।

अनि जहाँसम्म, प्रतिस्पर्धाको साथ सिद्धान्त, योग्य खरिद अभ्यासमा आधारित तथा कुनै प्रणालीको अनुसरणमा वस्तु तथा सेवाहरूको कार्यान्वयनका लागि, आदेशको निष्पादनमा आधारित सार्वजनिक खरिद नीति स्पष्ट, साम्यपूर्ण, पारदर्शी प्रतियोगी तथा मूल्य प्रभावी हुनेछ, अनि

अनि जहाँसम्म, सार्वजनिक खरिद नीति सशक्ति खरिद अभ्यास अनि आदेशहरूको पालन गर्दै आपूर्तिकर्ताहरूको प्रतिस्पर्धात्मकलाई कायम राख्दै केन्द्रीय सिद्धान्तहरू तथा एक निष्पक्ष, समान, पारदर्शी, प्रतिस्पर्धी एवं लागत सक्षम व्यवस्था अनुरूप उत्पाद/सेवाहरूको आपूर्तिका आदेशहरूको क्रियान्वयनमा आधारित छ; अनि यसैले, सूक्ष्म तथा लघु उद्यमहरूको संवर्द्धन तथा विकास योग्य बनाउनका लागि केन्द्रीय सरकार वा राज्य सरकारले समय-समयमा आदेशद्वारा आफ्नो मन्त्रालय वा विभाग, सार्वजनिक क्षेत्र उपक्रम वा तिनको सहायता प्राप्त संस्थानहरू अनि यथास्थिति यस्तै उपक्रमहरूद्वारा सूक्ष्म तथा लघु उद्यमहरूद्वारा उत्पादित तथा प्रदत्त उत्पाद तथा सेवाहरूको खरिद सम्बन्धमा खरिद नीतिहरूलाई अधिसूचित गर्न सक्नेछन्। अतः, सूक्ष्म, लघु तथा मध्यम उद्यम अधिनियम (एमएसएमईडी), २००६ को धारा ११ मा प्रदत्त शक्तिहरूको प्रयोग गर्दै

केन्द्रीय सरकारले आदेशद्वारा आफ्ना मन्त्रालय र विभाग, सार्वजनिक क्षेत्रका उपक्रमहरूलाई सूक्ष्म तथा लघु उद्यमहरूद्वारा उत्पादित तथा प्रदत्त उत्पाद एवं सेवाहरूको खरिद सम्बन्धमा सार्वजनिक खरिद नीति (जसलाई यसमा यसपछि भनिएको छ)–लाई अधिसूचित गर्दछ।

२. संक्षिप्त नाम र आरम्भ

(१) यस आदेशको संक्षिप्त नाम 'सूक्ष्म तथा लघु उद्यमका लागि सार्वजनिक खरिद नीति आदेश, २०१२' रहेको छ।

(२) यो १ अप्रेल, २०१२ देखि लागू हुनेछ।

३. सूक्ष्म तथा लघु उद्यमबाट अनिवार्य खरिद – (१) प्रत्येक केन्द्रीय मन्त्रालय वा विभाग वा सार्वजनिक क्षेत्रका उपक्रमलाई वित्तीय वर्ष २०१२–१३ अनि त्यसपछिदेखि तीन वर्षको अवधिमा सूक्ष्म तथा लघु उद्यमद्वारा उत्पादित वा प्रदत्त उत्पाद वा सेवाहरूको कुल वार्षिक खरिदको न्यूनतम २० प्रतिशतको कुल खरिद प्राप्त गर्ने उद्देश्यले सूक्ष्म तथा लघु उद्यमहरूबाट खरिदको एक वार्षिक लक्ष्य निर्धारित गर्नेछ।

(२) खरिद वा प्राप्तिको वार्षिक लक्ष्यअन्तर्गत ठूला उद्यमहरूद्वारा सूक्ष्म तथा लघु उद्यम तथा राष्ट्रिय लघु उद्योग निगमद्वारा गठित सूक्ष्म तथा लघु उद्योगको संघका उप–संविदाहरू पनि छन्।

(३) तीन वर्षको अविध पश्चात् अर्थात् १ अप्रेल, २०१५ देखि न्यूनतम २० प्रतिशतको कुल खरिद लक्ष्य अनिवार्य हुनेछ।

(४) वार्षिक लक्ष्य हासिल गर्न असफल बनेका केन्द्रीय सरकारका मन्त्रालय वा विभागहरू वा सार्वजनिक क्षेत्रका उपक्रमहरूले यस नीतिअन्तर्गत सूक्ष्म, लघु तथा मध्यम उद्यम मन्त्रालयका सचिव (सूक्ष्म, लघु तथा मध्यम उद्यम)–को अध्यक्षतामा गठित पुनर्समीक्षा समितिसमक्ष यसको उचित कारण सिद्ध गर्नुपर्नेछ।

४. अनुसूचित जाति वा अनुसूचित जनजातिको स्वामित्व भएका सूक्ष्म तथा लघु उद्यमका लागि विशेष प्रावधान – सूक्ष्म तथा लघु उद्यमहरूबाट वार्षिक खरिदको २० प्रतिशत लक्षितमध्ये २० प्रतिशतको एक उपलक्ष्य (अर्थात् २० प्रतिशतमध्येबाट ४ प्रतिशत) अनुसूचित जाति वा अनुसूचित जनजातिको स्वामित्व रहेका उद्यमीहरूको सूक्ष्म तथा लघु उद्यमहरूबाट खरिदका लागि चिन्हित हुनेछ। यद्यपि, यस्ता सूक्ष्म तथा लघु उद्यमहरूको निविदा प्रक्रियामा भाग लिने वा निविदा टेण्डरका अपेक्षाहरूलाई पूरा गर्न अनि एल–१ मूल्यसम्म पुग्नमा असफल रहेको स्थितिमा अनुसूचित जाति वा अनुसूचित जनजातिको स्वामित्व भएका उद्यमीहरूबाट खरिदका लागि चिन्हित ४ प्रतिशतको उपलक्ष्य अन्य सूक्ष्म तथा लघु उद्यमहरूबाट पूरा गर्नुपर्नेछ।

५. वार्षिक रिपोर्टमा लक्ष्यहरूको रिपोर्टिङ – (१) सूक्ष्म तथा लघु उद्यमबाट सरकारी खरिदको आँकड़ा यो नीतिलाई सशक्तिकरण गर्न महत्त्वपूर्ण छ अनि यस प्रयोजनका लागि प्रत्येक केन्द्रीय मन्त्रालय वा विभाग वा सार्वजनिक क्षेत्रका उपक्रमहरूले सूक्ष्म तथा लघु उद्यमका लागि गर्ने खरिद सम्बन्धमा निर्धारित लक्ष्य र यसमा गरिएको उपलब्धिको सूचना आफ्नो वार्षिक रिपोर्टमा दिनेछन्।

(२) वार्षिक रिपोर्ट सूचना सूक्ष्म तथा लघु उद्यमले विभिन्न मन्त्रालय वा विभाग वा सार्वजनिक क्षेत्रका उपक्रमहरूद्वारा सूक्ष्म तथा लघु उद्यमलाई प्रदान गरिँदै गरेको समर्थनलाई अझ सुगम बनाउनेछ।

(६) निविदामा मूल्य उद्धरण (कोटेशन)– (१) टेण्डरमा सहभागी सूक्ष्म तथा लघु उद्यम जसले एल १+१५ प्रतिशतको मूल्य ब्याण्डभित्र निविदा मूल्य उद्धृत गरेका छन् तिनलाई यस्तो परिस्थितिमा जहाँ एल१ मूल्य सूक्ष्म तथा लघु उद्यमको अतिरिक्त कुनै

अन्यबाट होस् तिनको मूल्यलाई एल१ मूल्यको स्तरमा ल्याएर एक भागको आपूर्ति अपेक्षाको अनुमति पनि दिइनेछ अनि यस्तो सूक्ष्म तथा लघु उद्यमलाई कुल निविदा मूल्यको २० प्रतिशतसम्मको आपूर्तिको अनुमति हुनेछ।

(२) यस्ता एकभन्दा अधिक सूक्ष्म तथा लघु उद्यमको मामिलामा आपूर्तिलाई आनुपातिक रूपले भाग (निविदा गरिएको मात्रासम्म) गरिनेछ।

७. सूक्ष्म तथा लघु उद्यम बिक्रेताहरूको विकास– केन्द्रीय मन्त्रालय वा विभाग वा सार्वजनिक क्षेत्रका उपक्रमले बिक्रेता, कार्यक्रम/क्रेता–बिक्रेता बैठकहरू आयोजन गर्दै जरुरी आवश्यकताहरू सम्बन्धमा एक विनिर्दिष्ट अविधका लागि सूक्ष्म तथा लघु उद्यमहरूको साथमा दर अनुबन्ध गर्दै उपयुक्त बिक्रेता विकसित गर्न आवश्यक उपाय अपनाउनेछन्।

८. वेबसाइटमा सूक्ष्म तथा लघु उद्यमबाट खरिदका लागि वार्षिक योजना– मन्त्रालय वा विभाग वा सार्वजनिक क्षेत्रका उपक्रमहरूले क्रयका लागि वार्षिक खरिद योजना पनि तयार गर्नेछन् अनि यसलाई आफ्नो आधिकारिक वेबसाइटमा अपलोड पनि गर्नेछन्, जसले गर्दा सूक्ष्म तथा लघु उद्यम खरिद एजेन्सीका अपेक्षाहरूबारे अग्रिम सूचना प्राप्त गर्न सकुन्।

९. सरकारी खरिददारीमा अनुसूचित जाति/अनुसूचित जनजातिहरूको स्वामित्व भएका सूक्ष्म तथा लघु उद्यमहरूको सहभागिता वृद्धि– सरकारी खरिदमा अनुसूचित जाति वा अनुसूचित जनजातिको सहभागिता वृद्धि गर्नका लागि केन्द्रीय सरकारका मन्त्रालय वा विभाग वा सार्वजनिक क्षेत्रका उपक्रमहरूले निम्न कदम उठाउनेछन्ः–

(क) अनुसूचित जाति वा अनुसूचित जनजातिहरूका लागि विभाग/सार्वजनिक क्षेत्रका उपक्रमहरूद्वारा विशेष बिक्रेता विकास कार्यक्रम/क्रेत–बिक्रेता बैठकहरू आयोजन गरिनेछ।

(ख) अनुसूचित जाति वा अनुसूचित जनजातिहरूका अधिकभन्दा अधिक सूक्ष्म तथा लघु उद्यमहरूलाई सम्मिलित गर्नका लागि राष्ट्रिय लघु उद्योग निगमद्वारा संघ निर्माणका योजनाहरूसम्म पुगेर कार्यक्रम आयोजन गर्नेछन्; अनि

(ग) राष्ट्रीय लघु उद्योग निगमले आफ्नो एकल बिन्दु रजिस्ट्रीकरण योजना अन्तर्गत अनुसूचित जाति वा अनुसूचित जनजातिहरूका लागि एक विशेष खिड्की खोल्नेछ।

१०. लेनदेन (कारोबार) लागतमा कमी– व्यवसाय चलाउने लेनदेन लागतमा कमी ल्याउनका लागि सूक्ष्म तथा लघु उद्यमहरूलाई कुनै लागत बिनै निविदा सेट उपलब्ध गराएर, अग्रिम धनको भुक्तानबाट सूक्ष्म तथा लघु उद्यमलाई छुट दिएर, निविदा प्रक्रियामा पारदर्शिता ल्याउनका लागि ई–खरिददार अपनाएर तथा सूक्ष्म, लघु तथा मध्यम उद्यम मन्त्रालयमा एक शिकायत प्रकोष्ठ स्थापित गरेर सुविधाहरू प्रदान गरिनेछ।

११. लेनदेनमा विशिष्ट वस्तुहरूको आरक्षण– देशमा विशेष गरी ग्रामीण क्षेत्रहरूमा उद्यमहरूलाई एक व्यापक विस्तारलाई समर्थ बनाउनका लागि केन्द्रीय मन्त्रालय वा विभाग वा सार्वजनिक क्षेत्रका उपक्रमहरूले सूक्ष्म तथा लघु उद्यमहरूबाट ३५८ वस्तुहरू (अनुबन्ध–ख)–को खरिददारी जारी गर्नेछन्, जो तिनीहरूबाट विशिष्ट खरिदका लागि आरक्षित गरिन्छ। यसबाट खादी तथा ग्रामोद्योगसहित सूक्ष्म तथा लघु उद्यमहरूको संवर्द्धन तथा विकासमा सहयोग मिल्नेछ, जसले गर्दा देशमा समग्र विकासलाई प्रेरित गर्नमा महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ।

१२. समीक्षा समिति – (१) सूक्ष्म तथा लघु उद्यमहरूका लागि सार्वजनिक खरिद नीतिको अनुगमन तथा समीक्षा गर्नका लागि सूक्ष्म, लघु तथा मध्यम उद्यमका सचिवको अध्यक्षतामा आदेश सं. २१(१)/२००७– एमए तारिक २१ जून, २०१० द्वारा (प्रावधान) एक समिति गठन गरिनेछ। सूक्ष्म, लघु तथा मध्यम उद्योग मन्त्रालयद्वारा समितिको संरचनामा जहिले र जस्तो अपेक्षित हुन्छ, त्यसको

समीक्षा र अनुगमन गर्नेछ।

(२) यो समितिले अन्य कुराहरूको साथै अनवरत आधारमा सूक्ष्म तथा लघु उद्यमबाट अनन्य खरिदका लागि आरक्षित ३५८ वस्तुहरूको सूची समीक्षा गर्नेछ। मामिलाको आधारमा २० प्रतिशत लक्ष्यबाट छुटका लागि केन्द्रीय मन्त्रालय अथवा विभाग अथवा सार्वजनिक क्षेत्रका उपक्रमहरूका अनुरोधमा विचार गर्नेछ अनि नीतिअन्तर्गत उपलब्धिहरूको अनुगमन गर्नेछ।

१३. गुनासो प्रकोष्ठको स्थापना – यसअतिरिक्त, सरकारी खरिददारीमा सूक्ष्म तथा लघु उद्यमका शिकायतहरूको निवारणका लागि सूक्ष्म, लघु तथा मध्यम उद्यम मन्त्रालयमा एक 'गुनासो प्रकोष्ठ' गठन गरिनेछ। यो प्रकोष्ठमा सम्बन्धित विभाग/एजेन्सीहरूसमक्ष सूक्ष्म तथा लघु उद्यमद्वारा उठाइएका सरकारी खरिददारी सम्बन्धी मुद्दा उठाइनेछ, जसअन्तर्गत सरकारी विभाग/एजेन्सीहरूद्वारा निविदामा अनुसूचित शर्तहरूलाई पनि सामेल गरिनेछ, जो सूक्ष्म तथा लघु उद्यमलाई अलाभाप्रद स्थितिमा राखिन्छ।

१४. रक्षा खरिददारीका लागि विशेष प्रावधान– (१) रक्षा मन्त्रालयका लागि २० प्रतिशतको लक्ष्यको गणनामा रक्षा सशस्त्रीकरणको विशिष्ट प्रकृतिलाई ध्यानमा राख्दै तिनको आयातलाई सम्मिलित गरिने छैन। यस अतिरिक्त, रक्षा उपकरणहरू जस्तै शस्त्र प्रणालीहरू, प्रक्षेपास्त्र आदि आरक्षणको यस्तो नीतिअन्तर्गत हुनेछैन।

(२) जहाँसम्म रक्षा क्षेत्रको सम्बन्ध छ, त्यहाँ नीतिअन्तर्गत लक्ष्यहरूको अनुगमन रक्षा मन्त्रालयद्वारा स्वयं आफूद्वारा स्थापित उपयुक्त प्रक्रियाहरूको अनुसरण गर्दै गरिनेछ।

१५. कठिनाइको निवारण– उपरोक्त नीतिको कार्यान्वयनको अवधि अनुभव गरिएको कुनै कठिनाइ सम्बन्धमा सूक्ष्म, लघु तथा मध्यम मन्त्रालयद्वारा उपयुक्त प्रेस रिलिजको माध्यमद्वारा स्पष्टीकरण दिइनेछ, जसलाई सार्वजनिक अनुक्षेत्र (पब्लिक डोमेन)–मा राखिनेछ।

अनुबन्ध

सं.२१(१)/२००७-एमए
भारत सरकार
सूक्ष्म, लघु तथा मध्यम उद्यम मन्त्रालय
विकास आयुक्त (सूक्ष्म, लघु तथा मध्यम मन्त्रालय)-को कार्यालय

ए विङ, ७औं तला, निर्माण भवन,
नयाँ दिल्ली- ११०१०८
तारिकः २१ जून, २०१०

आदेश

विषयः सूक्ष्म तथा लघु उद्यमहरू (सूक्ष्म तथा लघु उद्यम)-का लागि सार्वजनिक खरिद नीतिअन्तर्गत समितिको गठन

सूक्ष्म तथा लघु उद्यमहरू (सूक्ष्म तथा लघु उद्यम)-का लागि नयाँ सार्वजनिक खरिद नीतिको लम्बित अनुमोदनको अनुसरणमा चयनित केन्द्रीय मन्त्रालय/विभागहरूको सम्बन्धमा प्रस्तावित नीतिका केही प्रस्तावहरू लागू गर्नमा विचार गर्नका लागि एक समिति गठन गरिनेछ। यसको समितिको अध्यक्षता सूक्ष्म, लघु तथा मध्यम उद्यम मन्त्रालयका सचिवद्वारा गरिनेछ।

२. समितिको संरचना निम्नलिखित हुनेछः

(i) सचिव, सू. ल. तथा म. उद्यम मन्त्रालय	: अध्यक्ष
(ii) सचिव, योजना आयोग	: सदस्य
(iii) सचिव, सार्वजनिक उद्यम विभाग	: सदस्य
(iv) महानिदेशक (आपूर्ति तथा विसर्जन) वाणिज्य विभाग, वाणिज्य तथा उद्योग मन्त्रालय	: सदस्य
(v) अपर सचिव एवं विकास आयुक्त (सू.ल.म. उद्यम)	: सदस्य सचिव

३. समितिले निम्नलिखित कार्य गर्नेछः

(i) मामिलाको आधारमा २० प्रतिशतको लक्ष्यबाट छुट दिनका लागि केन्द्रीय मन्त्रालय/विभाग/सार्वजनिक क्षेत्रका उपक्रमका अनुरोधहरूमा विचार गर्नु;
(ii) केन्द्रीय मन्त्रालय/विभाग/सार्वजनिक क्षेत्रका उपक्रमबाट प्राप्त प्रतिक्रियाहरूको आधारमा सूक्ष्म तथा लघु उद्यमबाट विशिष्ट खरिदका लागि आरक्षित ३५८ वस्तुहरूको सूची (परिशिष्ट अनुसार)-को समीक्षा;
(iii) सरकारी विभाग/सार्वजनिक क्षेत्रका उपक्रमहरूद्वारा निकालिएका निविदाहरूमा अनुसूचित शर्त लगाउनेसहित सरकारी खरिदको सम्बन्धमा सूक्ष्म तथा लघु उद्यमबाट प्राप्त गुनासाहरूको समीक्षा; अनि
(iv) केन्द्रीय मन्त्रालय/विभागहरूद्वारा सूक्ष्म तथा लघु उद्यमसित गरिने खरिददारीलाई बढ़ाउनका लागि उनीहरूद्वारा गरिने विशेष

उपायहरूबारे सुझाउ दिनु।

४. समितिले केन्द्रीय सरकार र राज्य सरकारका कुनै मन्त्रालय/विभागहरूलाई सम्मिलित गर्न सक्नेछ वा आवश्यकता परेको खण्डमा बैठकमा सूक्ष्म, लघु तथा मध्यम उद्यमसित सम्बन्धित कुनै अन्य विशेषज्ञ/व्यक्तिलाई आमन्त्रित गर्न सक्नेछ।

५. विकास आयुक्त (सूक्ष्म, लघु तथा मध्यम उद्यम)–को कार्यालयले यस समितिलाई सचिवीय समर्थन उपलब्ध गराउनेछ।

६. यसलाई योग्य प्राधिकारीको अनुमोदनद्वारा जारी गरिँदैछ।

(प्रवीण महतो)
अतिरिक्त आर्थिक सल्लाहकार
दूरभाषः २३०६२२३०, फ्याक्सः २३०६१६११

परिशिष्ट

हस्तशिल्प क्षेत्रसहित लघु उद्योग एकाइहरूबाट खरिदका लागि आरक्षित वस्तुहरूको सूची

क्र.सं. वस्तु विवरण

१. ए ए सी/तथा ए सी एस आर कन्डक्टर १९ स्ट्याण्डसम्म
२. कृषि औजारहरू
क. हातले चलाउने औजार र उपकरण
ख. पशुचालित उपकरण
३. एयर/रूम कूलर
४. एल्युमिनियम बिल्डर्स हार्डवेयर
५. एम्बुलेन्स स्ट्रेचर
६. एममीटर्स/ ओहम मीटर/वोल्ट मीटर (क्लास परिशुद्धतासम्म इलेक्ट्रो मेग्नेटिक)
७. एंकलेट वेब खाकी
८. अंगुर (कारपेन्टर्स)
९. अटोमोबाइल हेड लाइट एसेम्बली
१०. बुट्टेदार तथा धातुका ब्याज क्लोथ
११. लेदर, कटन, क्यानवस तथा जूट इत्यादिबाट बनेका सबै प्रकारका ब्याग, मेल ब्याग, स्लिपिङ ब्याग र वाटर प्रूफ ब्यागसहित
१२. ब्याण्डेज क्लोथ
१३. बारबेड वायर
१४. बास्केट केन (राज्य वन निगम तथा राज्य हस्तशिल्प निगमबाट पनि खरिद गर्न सकिनेछ)
१५. बाथ टब
१६. बेटरी चार्जर
१७. बेटरी एलिमिनेटर
१८. बीम स्केल (१.५ टनसम्म)
१९. बेल्ट लेदर एण्ड स्ट्रेप्स
२०. बेञ्च वाइसिस
२१. बिटुमिनिअस पेन्ट्स
२२. ब्लटिङ पेपर
२३. बोल्ट्स एण्ड नट्स
२४. बोल्ट्स स्लाइडिङ
२५. बोन मील
२६. बूट पलिस
२७. केनवस जुत्तासहित सबै प्रकारका बुट र जुत्ताहरू
२८. बाउल (कटौरा)
२९. लेदर बक्स
३०. धातुबाट बनेको बक्स
३१. ब्रसिस
३२. ब्राकेटडस, रेलवेमा प्रयोग हुने बाहेक

३३. ब्रस वायर
३४. ब्रिफकेस (मोल्डेड लगेज बाहेक)
३५. झाडू
३६. सबै प्रकारका ब्रश
३७. सबै प्रकारका बाल्टीहरू
३८. सबै प्रकारका बटन
३९. क्याण्डल वेक्स केरिज
४०. केन भेल्भ/स्टोक भेल्भ (केवल वाटर फिटिङका लागि)
४१. मेटालिक केन (दूध र मापनका लागि)
४२. केनवस उत्पाद
(क) वाटर प्रूफ डेलिवर ब्याग, स्पे. नं. आई एस–१४२२/७०
(ख) बोनट कवर तथा रेडियेटर स्पे. ट्रे एल वी ७/एन एस एन/आई ए/१३०२९५
४३. सुती र ऊनी केप्स
४४. वाटरप्रूफ केप्स
४५. केस्टर आयल
४६. सिलिङ रोसिस १५ एम्पीसम्म
४७. सेन्ट्रीफुगल स्टिल प्लेट ब्लोवर्स
४८. सेन्टीफुगल पम्प
४९. चाफ कटर ब्लेड
५०. चेन लाशिङ
५१. चप्पल र सेण्डिल
५२. चामोइस लेदर
५३. चोक्स फर लाइट फिटिङ
५४. क्रोम टेण्ड लेदर (भैंसी र गाईको अर्ध–तयार)
५५. सरक्लिप्स
५६. क्ल बार्स एण्ड वायर्स
५७. क्लिनिङ पाउडर
५८. क्लिनिकल थर्मोमीटर
५९. क्लोथ कवर
६०. क्लोथ जाकोनट
६१. क्लोथ स्पोन्ज
६२. कोयर फाइबर तथा कोयर यार्न
६३. कोयर मेटरेस कुशन र मेटिंग
६४. कोयर रोप हसरलेड
६५. सामुदायिक रेडियो रिसिवर
६६. कन्डुट पाइप्स
६७. कपर नेल
६८. कपर नेपथीनेट
६९. कपर सल्फेट

७०. कार्ड ट्विन मेकर
७१. कारडेज अदर्श
७२. कोरूगेटेड पेपर बोर्ड र बक्सहरू
७३. कटन एमसोरबेन्ट
७४. कटन बेल्ट्स
७५. कटन केरियर्स
७६. कटन केसिस
७७. कटन कार्ड ट्विन
७८. कटन हौजरी
७९. कटन पेक्स
८०. कटन पाउच
८१. कटन रोप
८२. कटन सिङ्गलेट
८३. कटन स्लिङ
८४. कटन स्ट्रेप्स
८५. कटन टेप्स र लेसिस
८६. कटन वूल (नन एब्जर्बेन्ट)
८७. क्रेट वुडन र प्लास्टिक
८८. (क) क्रूसिबल्स ग्रेफाइट ५०० नं. सम्म
(ख) अन्य क्रूसिबल्स ३० कि. ग्रा. सम्म
८९. कम्बल र सिरकहरू
९०. सुतीको मच्छड़दारी
९१. कटर्स
९२. डिबूटी फिथालेट
९३. डिजल इञ्जिन १५ एच पी सम्म
९४. डाइमेथाइल फिथालेट
९५. तरल कीटाणुशोधक
९६. डिस्ट्रिब्युटिशन बोर्ड १५ एम्पीसम्म
९७. घरेलु बिजुलीका उपकरण (बीआईएस मानक अनुसार)– बिजुलीको टोस्टर, प्रेस, हट प्लेट्स, मिक्सर रूम हिटर, कनभेक्टर्स र ओभन
९८. घरेलु पी वी सी केबल्स र वायर्स (एल्युमिनियम)
निर्धारित बीआईएस मानक अनुरूप अनि १०.०० एमएम स्कायर नोमिनल क्रस स्केशन सम्म
९९. रेखाचित्र र गणितीय उपकरण
१००. ड्रम्स एण्ड ब्यारल
१०१. डस्ट बिन
१०२. डस्ट शिल्ड लेदर
१०३. सबै प्रकारका कटन डस्टर, खादीमा आवश्यक वस्तुहरूलाई छाड़ेर
१०४. डाइज
(क) एजो डाई (डाइरेक्ट तथा एसिड)

(ख) बेसिक डाई

१०५. बिजुलीको कल बेल/बजर/डोर बेल

१०६. इलेक्ट्रिक सोल्डरिङ आयरन

१०७. इलेक्ट्रिक ट्रान्समिशन लाइन हार्डवेयर वस्तुहरू जस्तै स्टिल क्रस बार्स, क्रस आर्म्स क्लेम्पस आर्चिङ हर्न, ब्रेकेट्स इत्यादि

१०८. इलेक्ट्रोनिक डोर बेल

१०९. इमरजेन्सी लाइट (रिजचार्ज हुने)

११०. इनामेल वायर्स र इनामेल भाँड़ाबर्तन

१११. इक्युपमेन्ट केमुक्लेज बम्बू सपोर्ट

११२. एक्जस्ट मफलर

११३. एक्सपेण्डिङ मेटल

११४. आइलेट्स

११५. फिल्म पोलिथिन–वाइड विड्थ फिल्मसहित

११६. फिल्म स्पुल्स एण्ड केन्स

११७. अग्नि शमन (वाल टाइप)

११८. फूट पाउडर

११९. फ्रेन्च पोलिश

१२०. फनेल (सोली)

१२१. फ्युज कट आउट

१२२. फ्युज युनिट

१२३. वस्त्र (भारतीय अर्डिनेन्स फ्याक्ट्रीहरूको आपूर्तिलाई छाड़ेर)

१२४. ग्यास मेन्टल

१२५. गाउज क्लोथ

१२६. सबै प्रकारका गाउज सर्जिकल

१२७. गामेल्स (तसला)

१२८. ग्लास एम्पुल्स

१२९. ग्लास एण्ड प्रेस्ड वायर

१३०. ग्लू

१३१. ग्रीस निप्पल्स र ग्रीस गन्स

१३२. गन केसिस

१३३. गन मेटल बुश

१३४. गमटेप

१३५. सबै प्रकारका हेण्ड ड्रन कटर्स

१३६. सबै प्रकारका हेण्ड ग्लोब्स

१३७. हेण्ड लेम्प्स रेलवे

१३८. हेण्ड नम्बरिङ मशिन

१३९. हेण्ड पाउण्डिङ राइस (पोलिश तथा बिना पोलिशको लागि)

१४०. हेण्ड प्रेसेस

१४१. हेण्ड पम्प

१४२. सबै प्रकारका हेण्ड टुल्स

१४३. हेण्डल वुडन एण्ड बेम्बू (राज्य वन निगम र राज्य हस्तशिल्प निगमबाट पनि अधिप्राप्ति गर्न सकिन्छ)
१४४. हारनेस लेदर
१४५. हस्पस एण्ड स्पेप्लस
१४६. हेवर स्याक्स
१४७. हेलमेट नन–मेटालिक
१४८. सबै प्रकारका हाइड एण्ड कन्ट्री लेदर
१४९. कब्जा
१५०. हब नेल्स (जुत्तामा खोप्ने काँटी)
१५१. होल्डाल
१५२. हनी
१५३. घोड़ा र खच्चड़को जुत्ता
१५४. हाइड्रोलिक जेक्स ३० टन क्षमताभन्दा कम्ती
१५५. इन्सेक्टिफाइड डस्ट एण्ड स्पेयर्स (केवल मेन्युअल)
१५६. इनवेलिड व्हील चेयर
१५७. घरेलु प्रकारका इन्वर्टर ५ के वी ए सम्म
१५८. इस्त्री (धोबी)
१५९. की–बोर्ड वुडन
१६०. किट बक्स
१६१. कोदाली
१६२. लेस लेदर
१६३. लेम्प होल्डर
१६४. लेम्प सिंग्नल
१६५. लालटेन पोस्ट तथा बडिज
१६६. लेनयार्ड (डोरी)
१६७. लेटेक्स फोम स्पन्ज
१६८. लट्ठी
१६९. लेटर बक्स
१७०. लाइटिङ अरेस्टर २'२ के वी सम्म
१७१. लिंक क्लिप
१७२. लिनसिङ आयल (अलसीको तेल)
१७३. लिंट प्लेन
१७४. लकर्स
१७५. लुब्रिकेटर्स
१७६. एल टी पोरसिलेन किटक्याट एण्ड फ्यूज ग्रिप
१७७. मशिन स्क्रूय्स
१७८. मेग्निशियन सल्फेट
१७९. मेलेट वुडन
१८०. मेनहोल कवर्स
१८१. मेजरिङ टेप्स एवं स्टिक्स

१८२. मेटलक्लेड स्विचिज (३० एम्पलिफायर्ससम्म)
१८३. मेटल पोलिश
१८४. मेटालिक कन्टेनर्स र ड्रम्स, एन बी सी छाड़ेर (नोटः कहींकतै वर्गीकृत)
१८५. मेट्रिक व्हेट्स
१८६. माइक्रोस्कोप, सामान्य चिकित्सा प्रयोगका लागि
१८७. मिनिएचर ब्लब्स (टर्चको लागि मात्र)
१८८. एम.एस. टाई बार्स
१८९. नेल कटर्स
१९०. नेप्थलिन बल्स
१९१. निवार
१९२. निक्कल सल्फेट
१९३. नाइलन स्टकिङ
१९४. नाइलन टेप्स तथा लेसिज
१९५. आयल बाउण्ड डिस्पेम्पर
१९६. आयल स्टोव्स (विक स्टोव्स ओनली)
१९७. पेड लक्स अफ् अल टाइप्स
१९८. पेन्ट रिमूभर
१९९. पाल्मा रोजा आयल
२००. पामगुर
२०१. पेन्स लेभेटोरी फ्लश
२०२. पेपर कन्वर्जन प्रोडक्ट्स, पेपर ब्याग, एनवलप्स, आईसक्रिम कप, पेपर कप र सोसर्स तथा पेपर प्लेट्स
२०३. पेपर टेप्स (गम्ड)
२०४. पापड़
२०५. अचार तथा चटनी
२०६. पाइल्स फेबरिक
२०७. सिरानी
२०८. प्लास्टर अफ् पेरिस
२०९. प्लास्टर ब्लो मोल्डेड कन्टेनर (२० लिटरसम्म, पोली इथेन टर्फथलेट पी.ई.टी)
२१०. प्लास्टिक केन
२११. प्लेइङ कार्ड
२१२. प्लग र सकेट इल्केट्रिक १५ एम्पलिफायर सम्म
२१३. पोलिथिन ब्याग
२१४. पोलिथिन पाइप
२१५. पोस्ट पिकेट (काठ)
२१६. पोस्टल ल्याण्ड सिल्स
२१७. पोटासियम नाइट्रेट
२१८. पाउच
२१९. प्रेशर डाइ कास्टिङ ०.७५ किलोग्रामसम्म
२२०. प्रिवी पेन्स

२२१. पुल्ली वायर
२२२. पी वी सी फुटवेयर
२२३. पी वी सी पाइप्स ११० एम एम सम्म
२२४. पी वी सी इन्सुलेटेड एल्युनिमियम केबल (१२० स्क्वायर मि.मी. सम्म) (आई एस एसः ६०४)
२२५. सिरक, सिरानी
२२६. थाङ्ना
२२७. रेलवे केरिज लाइट फिटिङ
२२८. गिट्टी भर्ने बोरा
२२९. छुरा
२३०. आरसीसी पाइप, १२०० मिमी सम्म
२३१. आर सी सी पोल्स प्रिस्ट्रेस्ड
२३२. सबै किसिमका रिवेट
२३३. रोलिङ शटर
२३४. रूफ लाइट फिटिङ
२३५. रबर बेलुन
२३६. रबर कोर्ड
२३७. रबर होसिस (अनब्राण्डिङ)
२३८. रबर ट्युबिङ (ब्रेडिङ ट्युबिङलाई छाड़ेर)
२३९. रबराइज्ड गारमेन्ट केप तथा केप्स इत्यादि
२४०. रस्ट/स्केल रिमूभिङ कम्पोजिशन
२४१. सुरक्षित मासु र दूध
२४२. सेफ्टी मेचिस (सलाई)
२४३. सेफ्टी पिन र यस्तै अन्य उत्पाद जस्तै पेपर पिन, स्टेपल्स पिन इत्यादि
२४४. सेनेटरी प्लम्बिङ फिटिङ
२४५. सेनेटरी टावल्स
२४६. साइन्टिफिक लेब्रोटरी ग्लास वियर (बारिङ प्रमाणीकृत सामग्री)
२४७. सिजर कटिङ (अर्डिनेरी)
२४८. हाई टेन्साइलसहित सबै किसिमका स्क्रूव्ज
२४९. सबै किसिमका भेड़ाको छाला
२५०. शेलक
२५१. जुत्ताको लेस
२५२. बेल्चा
२५३. साइन बोर्ड पेन्टिङ
२५४. सिल्क रिबन
२५५. सिल्क वेबिङ
२५६. स्की बूट र जुत्ता
२५७. स्लुइस भेल्भ
२५८. स्न्याप फास्टनर
२५९. सोप कार्बोलिक

२६०. सोप कर्ड
२६१. सोप लिक्विड
२६२. सोप सफ्ट
२६३. सोप वारिङ तथा लण्डरी सोप
२६४. सोप यल्लो
२६५. सकेट पाइप
२६६. सोडियम नाइट्रेट
२६७. सोडियम सिलिकेट
२६८. सोल लेदर
२६९. स्पेक्टेकल फ्रेम
२७०. स्पाइक्ड बूट
२७१. लेदर बाहेकका स्पोर्ट्स जुत्ता (सबै खेलका लागि)
२७२. स्कर्वल केज इण्डक्शन मोटर (१०० किलो वाट ४४ भोल्ट ३ फेजसम्म)
२७३. स्टेपलिङ मशिन
२७४. स्टिल अल्मिरा
२७५. स्टिल ब्याण्ड स्ट्याण्ड
२७६. स्टिल चेयर
२७७. स्टिल डेस्क
२७८. स्टिल ऱ्याक/शेल्फ
२७९. स्टिल स्टुल
२८०. स्टिल ट्रंक
२८१. स्टिल वुल
२८२. स्टिल र एल्युमिनियम खिड्की र भेन्टिलेटर
२८३. स्टकिनेट
२८४. स्टोन तथा स्टोन क्वेरी रोलर
२८५. स्टोन वियर जार
२८६. स्ट्रेण्डिङ वायर
२८७. स्ट्रिट लाइट फिटिङ
२८८. स्टुडेण्ट माइक्रोस्कोप
२८९. स्टड (हाई टेक्सटाइललाई छाड़ेर)
२९०. सर्जिकल ग्लोभ्स (प्लास्टिक बाहेक)
२९१. टेबल नाइब (कटरली बाहेक)
२९२. टेक मेटालिक
२९३. ट्याप
२९४. तारपोलिन
२९५. टिक फेब्रिकेटिङ राउण्ड ब्लक
२९६. टेन्ट पोल
२९७. टेन्टेज सिविल/मिलिटेरी तथा सेलिताह जूट
२९८. एन.ई.सी बाहेक वस्त्र निर्माता (नोटः कहींकतै वर्गीकृत)

२९९. टाइल्स
३००. पोस्टेज स्ट्याम्पको लागि टिनको बक्सा
३०१. प्रिन्ट नगरिएको टिनको भाँड़ो ४ ग्यालन क्षमता (ओ.टी.एस. भाँड़ो बाहेक)
३०२. टिन मेस
३०३, टिन बुट्स
३०४. टगल स्विच
३०५. टोयलेट रोल
३०६. ट्रान्सफर्मर किसिमको वेल्टिङ सेट आई एसः १२९१/७५ (६०० एम्पलिफायरसम्म)
३०७. ट्रान्जिस्टर रेडियो ३ ब्याण्डसम्म
३०८. ट्रान्जिस्ट्राइज्ड इसुलेशन टेस्टर
३०९. ट्रे
३१०. पोस्टल प्रयोगका लागि ट्रे
३११. ट्रली
३१२. ट्रली– ड्रिङ्किङ वाटर
३१३. ट्यूबलर पोल
३१४. टायर र ट्यूब (साइकल)
३१५. छाता
३१६. सबै प्रकारका भाँड़ा–बर्तन
३१७. भेल्भ मेटालिक
३१८. वार्निश ब्लक जापान
३१९. भोल्टेज स्टेब्लाइजर सी.वी.टी सहित
३२०. सबै प्रकारका वाशर
३२१. वाटर प्रूफ कभर
३२२. वाटर प्रूफ पेपर
३२३. वाटर ट्यांक १५,००० लिटर क्षमतासम्म
३२४. वेक्स सिलिङ
३२५. मैन पेपर
३२६. तराजु
३२७. वेल्डेड वायरमाश
३२८. ठेलागाड़ी
३२९. विसल
३३०. विक्स कटन
३३१. गाड़ीको वाइपर (आर्म र ब्लेड मात्र)
३३२. तारको ब्रस र फाइबर ब्रस
३३३. वायर फेन्सिङ र फिटिङ
३३४. वायर नेल र हर्स शू नेल
३३५. गजको जाली तार १०० मेश साइजभन्दा मोटो
३३६. काठको ऊन (वूड ऊल)
३३७. काठको गोला–बारुद राख्ने बाकस

३३८. काठको बोर्ड
३३९. स्ट्याम्पको लागि काठको बाकस
३४०. काठको बाकस र केस एन.ई.सी. (कहींकतै वर्गीकृत नगरिएको)
३४१. काठको चौकी
३४२. काठको फ्लश डोर शटर
३४३. काठको प्याकिङ केस, सबै प्रकारका
३४४. काठको पिन
३४५. काठको बुजो
३४६. काठको तखता
३४७. काठको मुखावरण
३४८. काठको होजरी
३४९. जिंक सल्फेट
३५०. जिप फास्टनर

हस्तशिल्प वस्तुहरू

क्रम.सं.	**वस्तु विवरण**	**आपूर्तिको स्रोत**
३५१.	बेतको फर्निचर	उत्तरपूर्वी हस्तशिल्प तथा विकास निगम असम सरकार विपणन निगम, क्राफ्ट सोसाइटी अफ् मणिपुल, नागाल्याण्ड, हस्तशिल्प तथा हतकर्घा विकास निगम
३५२.	बाँसको फायल ट्रेल, बास्केट, पेन्सिल स्ट्याण्ड, साइड ऱ्याक इत्यादि	सोही
३५३.	कलात्मक काठको फर्निचर	राजस्थान लघु उद्योग निगम, यू.पी. निर्यात निगम एक्सपोर्ट कर्पोरेशन
३५४.	काठको पेपर वेट, ऱ्याक इत्यादि	
३५५.	काठको गिलास कभर र गिलास जूट	सोही
३५६.	जूट फर्निचर	सोही
३५७.	जूटको ब्याग, फाइल कभर	पश्चिम बंगाल हस्तशिल्प विकास निगम, जूट निर्माण विकास निगम, ओडिसा राज्य हस्तशिल्प विकास निगम
३५८.	ऊन र सिल्क कार्पेट	यू.पी. निर्यात निगम र जे.के. सेल एण्ड एक्सपोर्ट कर्पोरेशन